

V. dar

DOT, 'polyprion cernium, peix', probablement del fr. antiq. *adot*, *hadot*, que sembla ser el mateix peix, mot del mateix origen que l'angl. *haddock* id., del qual potser és manllevat el francès (o viceversa). □ 1.ª doc.: 1830, *DAG.*, com a peix venut a Barcelona.

Els pescadors de Sant Pol pronunciaven *dôt* i me'l descrivien com a «més gros i més negrenc que el rascàs, però de la mateixa *jesomia*: n'hi ha de fins a tres roves». El *DFA*. li dona *pàmpol* com a equivalent i diu que és el «*polyprion cernium*, peix teleostei de 6 a 20 decímetres de llarg», cf. *BDC* xi, 47 (*Els Noms dels Peixos*). *AlcM* diu que n'hi ha a Barcelona i València, que és de la família dels pèrcids, i més conegut com a *pàmpol* i *rascàs*, cast. *cherna* (però el vocab. val. de Boscà, l'identifica amb el *naucastres fanfarus*).

El fr. *adot* figura en una llista de peixos del *Quart Livre* de Rabelais (1552) junt amb el bacallà (fr. *morue*): «moulues, papillons, *adotz*, lancerons marinez» (cap. 60, p. 219). Com anota Plattard, és l'«aigrefin salé», que ve «de l'angl. *haddock*»; en tot cas es tracta, com diu el mateix Rabelais d'un peix «mariné» (en escabetx, aproximadament). Vogel (manca encara Lab. 1888) també diu que el dot és un «Wrack-fisch» o sigui salat o escabetxat com les arengades. L'origen del nom francès i anglès no està definitivament aclarit (veg. Bloch-W. i Onions, i Littré, s. v. *haddock*): el cas és, però, que ja es troba a Anglaterra en el S. XIII, llatinitzat com a *haddocus*, i en anglès *haddock* des del S. XIV; i en francès també apareix una vegada en el S. XIII escrit *hadot*, i *hadou* encara en el S. XVI. Havent-hi *h* aspirada tant en anglès, com en la majoria de les formes franceses, la presumpció en principi és francament més favorable a la procedència germànica —anglica— que a un manlleu en sentit contrari. Tant els gàdids com els pèrcids són peixos teleostis, el peix anglo-francès és un gàdid semblant al bacallà, i tant el nero (*Cerna gigas*, cast. *cherna*) com l'aigrefin i els altres gàdids són grossos peixos adequats per a salar.

Dotació, dotador, dotal, dotalia, dotar, dotat, V. dot (DAR)

Dotres: «l'aspecte germànic» (*AlcM*) fa somriure; deixant-se de vaguíssimes consonàncies com l'esmentada és clar que *Dotre* és variant de *Doltra* (cogn. de localització veïna, *AlcM*) i aquest sembla bastant clarament *D'Oltra* 'de més enllà, de l'altra banda' (cf. cast. *Allende*).

Dotze, dotzè, dotzena, dotzenet, V. dotze (DOS) Dou, V. Deu f. Dovella, dovellat, V. doga Doxologia, V. dogma

Dràbalo 'groller', només *DAG.*, com a mall., però no estant confirmat això per les fonts mallorquines (ni *AlcM*), em pregunto si no hi ha confusió amb Menorca i si no es tracta d'un dels tants anglicismes me-

norquins (més tard antiquats la majoria), cf. angl. *drabble* 'xopar d'aigua bruta', *drab* 'prostituta' i llur família.

DRAC i DRAGÓ, del ll. DRACO, DRACŌNIS, 'serp monstruosa, monstre fabulós', i aquest del gr. *δράκων*, -οντος, id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

Drac ja apareix repetidament en Llull: «una vila qui ha nom Tibalbert --- en aquella terra [el Sudan] ha una illa en mig-loc de un gran stany, e 'n aquella illa està un *drach*, al qual fan sacrifici les gents d'aquella terra e lo qual ahoren com un déu» (*Blanq.*, NCI. II, 214.23); «peys qui seran *dracs* infernals» (*Doctr. Pu.*, Gili, p. 280). L'*InvLC* troba testimonis de *drac* en docs. ross. de 1267 i 1427. A les *VidesR* trobem amb el mateix valor adés *drac* adés *dragó*, i es tracta com sempre d'un monstre i de llegendes més o menys santes i hagiogràfiques: «entre Arlet e Avinnó, un *drach*, qui era mig pex e miya bèstia» (f° 151r1, n. 43-44); «no ayats paor d'aquel *dragó*» (266v1 en el ms. P, però *drach* en el B), *drac* de nou en el f° 31. «Lo dimoni donà a entendre que la filla del rey havia de ésser offerida al *drach*», StVicentF (*Quar.*, 319.69).

En un altre passatge de St. Vicenç (reportat per Pè-reç, i un de Fc. Oliver, *AlcM*) és dit directament del Diable, aplicació que, en efecte, fou comuna a les diverses llengües romàniques, i des d'antic, i això ens explica que en albanès *dreë* hagi esdevingut precisament la denominació del 'dimoni' (Gustav Meyer, *Alban. Grammatik*, 8). Les llegendes han tingut concreció i arrelament en una infinitat de paratges de les nostres terres, a Mallorca les famoses cavernes, molts paratges de Montserrat i de St. Llorenç del Munt, el *Forat del Drac* de Malmercat (damunt Sort, 1964), etc.; en un doc. mallorquí de 1549 *drach* (*BSAL* VIII, 370; *BDLC* v, 179). A Menorca passa en les rondalles a designar un «gegant, homo molt alt i gros», i *draquessa* és la geganta esposa seva (Ferrer i Guinart, *Rond.*, 218). Són moltes les poblacions del Princ. (especialment al Sud o a l'O. del Llobregat) on designava una figura, representativa d'un drac o del diable, que treien a la processó de Corpus [Igalada, 1996], i d'ella parla el Rector de Vallfogona en els versos que he citat a l'article *dona* sobre «Madò Cuca-fera».

Drac, com s'explica per aquesta aplicabilitat a llegendes religioses, és una forma mig-sàvia, que correspon a l'evolució fonètica del nominatiu llatí DRACONEM, i a un nivell més integralment popular, ve la forma *dragó*. Aquesta segons l'*InvLC* figura en un doc. ross. de 1433 i ja en Desclot; en el mateix sentit de serp monstruosa se'n citen també exs. en el S. XIV i en el XV.

Però en català aquesta forma va passar a designar el petit rèptil sauri del gènere *Gecko* que s'enfila per les parets de les cases i per certes roques; certes cases velles n'estan molt infestades, i l'animaló encara que inofensiu fa angúnia a molta gent: així és com ens el mostra ja el primer testimoni, de mj. S. XIII, en els *Proverbis* de Guillem de Cervera: «fum geta de maysons / senyor - ço sap cascús -, / estellís e *dragons*, /